

PORVOO, KIRKKOKATU 1

Arkeologinen kaivaus 4.-8.4.2014 ja konekaivuun valvonta 24.4.2014

Osuuskunta Sigillum
Markus Kivistö & Liisa Seppänen

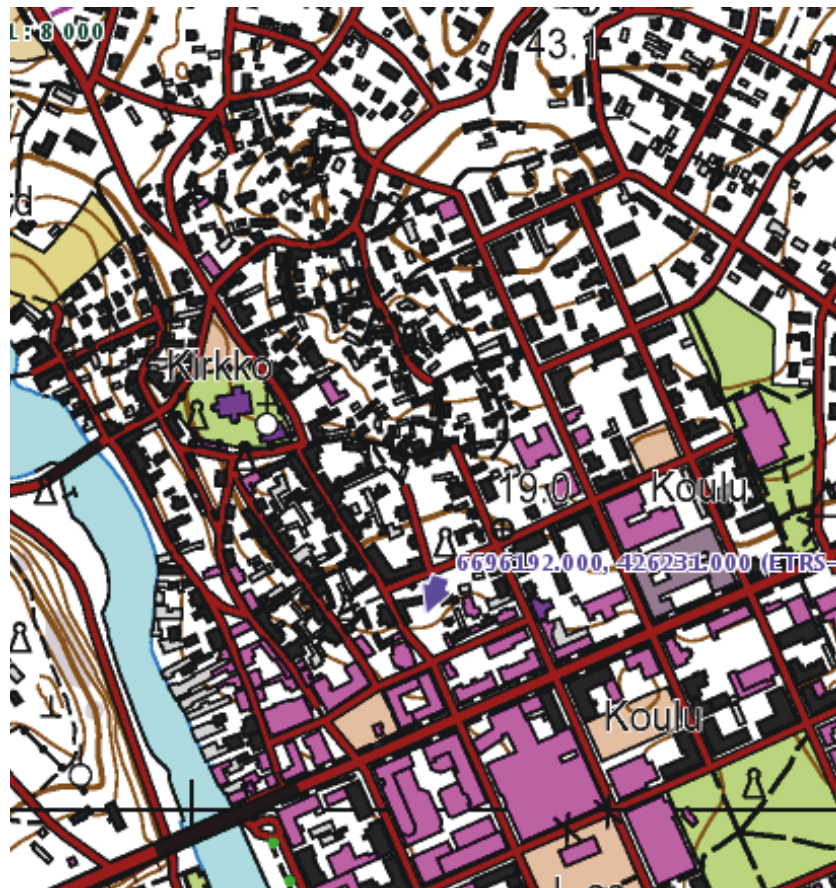
Tiivistelmä

Porvoon Kirkkokatu 1:n tontille suunnitellun kerrostalon paikalla tehtiin muinaismuistolain edellyttämä arkeologinen tutkimus huhtikuussa 2014. Tutkittu alue käsitti osan rakennusalasta ja tontista, joka osui Vanhan Porvoon muinaisjäännösalueelle. Tutkitulla alueella tontin vanhemmat kerrokset olivat pääosin tuhoutuneet aiemmissä rakennus- ja maankaivuutöissä. Säilyneeltä alueelta dokumentoitiin kuitenkin maakerros, joka vaikutti viljelykerrokselta. Kirkkokadulta tontin sisäosaan kaivetun putkikaivannon eteläprofiilista havaittiin myös samankaltainen maakerros. Vähäistä kiveyksen jäännöistä lukuunottamatta alueelta ei tavattu rakenteita.

Arkisto- ja rekisteritiedot

Kunta	Porvoo
Kohteen nimi	Kirkkokatu 1, Vanha Porvoo mj.rek. 1000006161
Kiinteistönumero	638-1-1204-7
Maanomistaja	Konsve Oy
Alueen koordinaatit	P: 6696182 I: 426218 60.39506687 / 25.66428874 60° 23.704' / 25° 39.857' 60° 23' 42.241" / 25° 39' 51.439' Koordinaatit on otettu tontin arvioidusta keskipisteestä.
Tutkimusluvan diaarinumero ja pvm	MV/18/05.04.01.02/2014 1.4.2014
Tutkimuksen laatu	Kaivaus ja konekaivuun valvonta
Kohteen ajoitus	Historiallinen aika, kaupungit
Peruskartta	302102
Tutkimuslaitos	Osuuskunta Sigillum
Tutkijat	FT Liisa Seppänen / FM Markus Kivistö
Kenttätyöaika	4.–8.4. ja 24.4.2014
Rahoittaja	Konsve Oy
Digitaaliset kuvat	SKDG201401:1–40
Tutkimushistoria	Kirkkotori, arkeologinen valvonta 2001 Jokikatu 43, koekaivaus 2005 Jokikatu 43, mittausdokumentointi 2006 Raatihuoneentori, kaivaus 2006 Rihkamakatu 3, kaivaus 2007 Vanha Porvoo, inventointi 2007 Vanha raatihuone, Jokikatu, kaivaus 2007 Vanha raatihuone, kaivaus 2008
Alkuperäinen raportti	Osuuskunta Sigillum
Kopiot	Museovirasto, Konsve Oy

Peruskarttaote

Sisällysluettelo

Tiivistelmä	2
Arkisto- ja rekisteritiedot	3
Peruskarttaote	4
Sisällysluettelo	5
Johdanto	6
Kenttätyö- ja dokumentointimenetelmät	8
Alue 1	8
Alue 2	11
Lopuksi	12
Lähteet	13

Liitteet

Liite 1. Digitaalikuvaluettelo	14
Liite 2. Kuvaliite	16
Liite 3. Kuvaliite 2, löydöt	36
Liite 4. Yksikköluettelo	41
Liite 5. Makrofossiilitutkimus	
Liite 6. Kartat 1-6	

Johdanto

Porvoo on yksi Suomen kuudesta keskiaikaisesta kaupungista. Sen perustaminen ajoitetaan nykytiedon mukaan 1300-luvun lopulle; varhaisin lähde jossa Porvoo (Borga) on mainittu on vuodelta 1327.¹ Kaupunkina Porvoo mainitaan kuitenkin vasta 1387. Porvoon kaupunkia lienee edeltänyt rautakautinen tai varhaiskeskiaikainen kylä tai kauppapaikka. Vaikka Porvoo oli tärkeä Hämeen kaupan välityspiste keskiajalla, sen väkiluku ja koko jäivät vaatimattomiksi. Keskiajan jälkeen 1500-luvulla Porvoo menetti kaupunkioikeutensa kahdesti. Kolme kertaa kaupunki poltettiin, 1508 tanskalaisten ja

Kuva 1. Kirkkokatu 1: pihanäkymä elokuussa 2011. Taustalla näkyvä punainen piharakennus purettiin rakennettavan kerrostalon tieltä 2014. Vanhan putkikaivannon linja näkyy asfaltissa olevana saumana. Google Street View.

1571 ja 1590 venäläisten toimesta. Raumalaisten tavoin porvoalaisille annettiin muutokäsky vastaperustettuun Helsinkiin vuonna 1550.

Tiedot kaupungin keskiaikaisesta kaavasta perustuvat vuoden 1652 luonnosmaiseen karttaan. Siinä kaupungin alue ulottuu idässä Vuorikadun ja Kirkkokadun väliselle alueelle, etelässä suunnilleen Mannerheiminkadun tasolle. Pohjoispuolella kaupunki loppuu kirkon tienoille, ja lännessä rajana on Porvoonjoki. Keskiajalla kaupungin väkiluku oli vaatimaton, mutta alkoi kasvaa 1600-luvulla huomattavasti. Vuoden 1696 kartan mukaan kaupunki oli levittäytynyt jo nykyisen kirkkokatu 1:n tontin alueelle. Kirkkokatu noudatteli jo tällöin nykyistä linjaansa kirkolta Papinkadulle asti, missä se nykyisestä

1 Hakanpää 2008; FMU 352.

Kuva 2. Yleiskuva alueesta 1 pintamaan poiston jälkeen. Etualalla lämpökeskuksen raunioita, taustalla profiilista työntyvät esiin lämpöputket. Kuvan keskellä erottuva punainen paalu on uudisrakennuksen nurkan paikka. SKDG201401:9.

poiketen kaartui länteen. Vuoden 1726 kartassa katu on jo suora.² Kartassa Kirkkokatu 1:n tontin eteläosa jakautuu neljän tontin alueelle, jossa päärakennukset ovat olleet tontin eteläosassa, kadun varrella. Tontilla nykyisin sijaitseva vanha päärakennus on yhdistetty kahdesta 1800-luvun alussa rakennetusta talosta. Vanhan Porvoon inventointiraportissa tontti on luokiteltu arkeologisen kiinnostavuutensa puolesta luokkaan I.

Myöhemmin tontilla on sijainnut mm. autokorjaamo, konepaja sekä lämpökeskus. Kirkkokatu 1:n tonttiin liittyy myös eräs Porvoon tunnetuimmista hahmoista, nakkisämpylöillä ja sinapilla omaisuutensa tehnyt ”Frysari” Harry Gustafsson joka omisti kiinteistön ja piti nakkikioskiaan vanhan päärakennuksen Kirkkokadun puoleisessa siivessä.

Konsve Oy rakennuttaa Porvoon Kirkkokatu 1:n tontille uuden kaksikerroksisen pienkerrostalon. Koska osa rakennuksen alasta osuu Vanhan Porvoon muinaisjäännösalueelle (mj.rek 1000006161), Museovirasto edellytti lausunnossaan 29.10.2013 (MV/135/05.04.01.02/2013) kaupunkiarkeologisen tutkimuksen toteuttamista muinaismuistoalueeksi määritetyllä alueella niissä kohdissa, joissa maanrakennustöitä on tarkoitus tehdä. Näitä alueita olivat uudisrakennuksen lounaiskulma (alue 1), joka käsitti n. 49 m² alueen sekä putkikaivannon Kirkkokadulta tontin sisäosaan (alue 2, Kartta 1). Alue 2:n putkikaivannon linjaus noudatteli vanhemman viemärikaivannon linjaa, minkä vuoksi alueen oletettiin olevan pääosin sekoittunut jo aiemmin. Tontilla sijainnut piharakennus oli tutkimuksen alkaessa jo purettu.

2 Hakanpää 2008, liitteet 3.1 ja 3.2

Kenttätyö- ja dokumentointimenetelmät

Kirkkokatu 1:n tutkimus toteutettiin kahdessa vaiheessa. Kaivausalueen eli alue 1:n pintamaan poisto toteutettiin koneellisesti arkeologin valvonnassa, minkä jälkeen alueen säilyneet osat kaivettiin arkeologisesti käyttäen kontekstuaalista yksikkökaivausmenetelmää. Maakerrokset kaivettiin lastalla eikä niitä seulottu. Kaivausten toteuttamiseen osallistui kenttätöistä vastanneen arkeologin lisäksi kaivajat Heli Lehto, Aleksi Pienimäki ja Iina Musakka. Dokumentointi tehtiin takymetrimittauksin käyttäen Porvoon kaupungin paikalle tuomia apupisteitä (ETRS-GK26/N43). Mittaukset muunnettiin jälkivaiheessa ETRS-TM35FIN-koordinaatistoon ja N2000-korkeusjärjestelmään. Valokuvausdokumentointi tehtiin digitaalikameralla (Nikon D90).

Putkikaivannon (alue 2) tutkimus toteutettiin konekaivuun valvontana. Havaitut maakerrokset dokumentoitiin takymetrimittauksin ja kuvaamalla digitaalikameralla. Rakenteita ei kaivantoa tehdessä tullut esiin.

Alue 1

Varsinaisen kaivausalueen eli alue 1:n pintakerrosten poisto tehtiin kaivinkoneella tehtiin arkeologin valvonnassa 4. huhtikuuta. Jo ennen kaivamista alueella oli näkyvissä rakenteita, joiden perusteella saattoi arvella alueen vanhempien kerrosten olevan osin tuhoutuneita. Kaivettaessa esille tuli useita johto- ja putkikaivantoja, sadevesikaivo ja

Kuva 3. Etualalla arkeologisesti kaivettu alue, jossa M104 on kaivettu esiin. Vasemmassa reunassa putkikaivanto L116, keskellä kaukolämpöputkien oikealla puolella erottuu harmaana putkikaivannon L117 täyttökerros M115.

Kuva 4. Suorakaiteen muotoinen kiveys R110 on todennäköisesti säilynyt osa suurempaa piha- tai polkukiveystä kuten on pääteltävissä viereisen maan kuoppaisuudesta. Mitään viitteitä kiveyksen iästä ei löytynyt, mutta välissä oleva hiekka M108 on säilynyt melko puhtaana, joten kiveyksen käyttöikä on saattanut jäädä lyhyeksi. SKDG201401:16.

lämpökeskuksen raunio (Kartta 2). Alueen länsipäässä kaivinkone paljasti tumman maakerroksen johon konekaivuu keskeytettiin. Valvonnan perusteella voitiin todeta alueen pääosin tuhoutuneen aiemmissä rakennustoissa, mutta länsiosan maakerrosten säilyneisyys päätettiin selvittää tarkemmin. Alueiden maayksiköt on selvitetty yksikköluettelossa (Liite 4).

Alue tutkittiin kolmen kaivajan voimin 7.–8.4. Pinnalla olleen melko löysän tumman kerroksen alta tuli esiin ruskea saven ja humuksen sekainen hiekka M102 ja tummempi, noensekainen kerros M104. Kaivettaessa todettiin yksiköiden M102 ja M104 kuuluvan samaan maakerrokseen, erona oli vain eteläisen osan tummempi väri. Alueen jakaa kaksi putkikaivantoa, joista eteläisemmän pohjalla oli kaksi valurautaista putkea. Kaivannon L117 täytteenä on hiekansekainen savikerros M115. Pohjoisemmassa kaivannossa L116 on kaksi päällekkäistä muovista viemäri- tai salaojaputkea. Kaivannon täytteenä ovat kerrokset M103, M106 ja M107. Kerroksellisuudesta huolimatta kaivanto lienee kaivettu ja täytetty samalla kerralla. Pohjoisempi kaivanto on todennäköisesti tehty samassa yhteydessä pihan korottamisen ja tasoittamisen kanssa. Kaivantojen ja maakerroksen M104 päällä on paksu hiekka-soratäyttö M101, jonka päällä on pihaa peittänyt asfaltti R100.

Maayksiköstä M104 otettiin maanäyte joka analysoitiin Turun yliopiston paleobotaniikan laboratoriossa.³ Tutkimuksessa maanäytteestä löytyi kasvijäänteitä, jotka kertovat

3 Liite 1. Mia Lempiäinen-Avci, Makrofossiilitutkimukset 2014.

Kuva 5. Alue 1 pohjaan kaivettuna. Syvän kaivannon L117 pohjalla erottuvat valurautaiset putket, kaivannon reunassa on tukilautoituksen jäännös. Harmaa kerros keskellä on luontainen pohjasavi, punainen paalu oikealla merkitsee uudisrakennuksen nurkkaa.

ihmistoiminnan vaikutuksesta: jäänteitä löytyi mm hullukaalista, joka on vanha kulttuurikasvi sekä vadelmasta, joka on luonnon hyötykasvi. Näiden lisäksi löytyi jäänteitä yleisistä rikkakasveista kuten peippi, linnunkaali ja jauhosavikka.

Kerroksen M104 alla oli koko säilyneellä alueella sinertävän tumma, saven ja hiekan sekainen ”öljymäiseltä” tuntuva kerros M109. Sen alla oli luontainen savikerros M111.

Alueen pohjoisreunalla tuli esiin pieni suorakaiteen muotoinen kiveys R110, jonka ympärillä oli puhdas hiekka M108. Kivet on asetettu (tai juntattu) kerrokseen M104 siten että kivien pohjat ulottuivat alempaan kerrokseen M109 ja paikoin luontaiseen savikerrokseen asti. Kiveyksen ja profiilin välillä maakerros oli huomattavan kuoppainen, minkä perusteella näyttäisi siltä, että kiveys on ollut joskus laajempi. Kyseessä lienee pihakiveys tai polku. Viitteitä rakenteen iästä ei löytynyt, mutta se vaikuttaisi olevan kohtalaisen nuori, mahdollisesti 1900-luvun puolelta. Muita rakenteita ei alueelta 1 tavattu.

Kaikki alueen 1 löydöt tulivat maakerroksesta M104, joka sisälsi muutamia punasavikeramiikan paloja, yksi kivisavikeramiikan (todennäköisesti sellteripullon) pala, taso- ja pullolasia, kolme liitupiipun varren katkelmaa ja kaksi sepännaulaa (Liite 3). Luuta tuli vain viisi rikkonaista palaa, yhteispainoltaan 32 grammaa. Luuanalyysia ei näin pienestä aineistosta katsottu tarpeelliseksi. Irtolöydöistä mainittakoon maanpinnalta löytynyt, liuskeisesta (todennäköisesti virolaisesta) kalkkikivestä valmistettu pyöreän kivilaatan

Kuva 6. Alueen 2 eli putkikaivannon eteläprofiilissa näkyvä vahva viljelykerros lienee perua vanhemmas-
ta maanviljelystä ennen kaupungin levittäytymistä nykyiselle alueelle. Kuvassa näkyvän pistokaivannon
oikealla puolella tumman kerroksen M202 päällä oli jonkin verran lahonnutta puuta, mutta jäännökset
eivät ilmeisesti kuulu mihinkään rakenteeseen. SKDG201401:35.

katkelma, joka on kuulunut aurinkokellon kellotauluun. Löytöjä ei talletettu. Ajoituk-
seltaan maakerroksesta tavatut löydöt sijoittuvat arviolta 1700-luvulle ja 1800-luvun
alkupuoliskolle. Löydöt on esitelty kuvaliitteessä 2.

Alue 2

Kirkkokadulta tontin sisäosaan ulottuva putkikaivanto (alue 2) kaivettiin 24.4. kenttä-
töistä vastanneen arkeologin, Markus Kivistön valvonnassa. Kaivanto noudatteli pää-
osin vanhemman putkikaivannon linjausta. Pituudeltaan kaivanto oli noin 43 metriä ja
kaivaussyvyys keskimäärin 2 m. Työmaakoppien kohdalle tehtiin lisäksi pistokaivanto
rakentamisen aikaista viemäriä varten.

Kaivannon alueesta suurin osa oli odotetusti tuhoutunut aiemman viemäriinjan tieltä,
ja kaivannon pohjoispuoli oli kokonaan sekoittunut. Kaivannon eteläprofiilissa oli sen
sijaan säilyneitä maakerroksia noin 17 metrin matkalla. Kirkkokadun puoleinen pää on
tuhoutunut vanhempaa sadevesiviemäriä kaivettaessa, samoin kaivannon itäpääty oli
tuhoutunut viemäri-, vesi- ja lämpöputkikaivantojen takia.

Profiilin läpi kulki tummanruskea humuksen ja hiekan sekainen kerros M202, joka oli
hyvin samankaltainen kuin alueella 1 esiintynyt maakerros M104. Todennäköisesti ky-